

УДК 331.54; 378.1

К. В. Зеленський, д-р. екон. наук, доц.
Гусятинський коледж ТНТУ, Україна

ПОТРЕБА У ФАХІВЦЯХ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

K. Zelenskyu, Dr., Assoc. Prof.

THE NEED FOR SPECIALISTS AS A CRITERION FOR THE EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION

Вступ. Вся система освіти в державі організовується для задоволення потреб: роботодавців у кваліфікованих кадрах; особи для гідного саморозвитку; безпосередньо самої держава для отримання прибутку з кожної вкладеної в освіту гривні.

Аналіз публікацій. Багато авторів досліджують потребу організацій у персоналі як основу для прогнозування та планування їх розвитку [1, 5]. Більшість дослідників класифікують потребу у фахівцях: за видами економічної діяльності, галузями економіки у розрізі секторів, видів промисловості; кваліфікацією робіт; за професійними групами [3]; за рівнями (ступенями) освіти [1, 2].

Метою статті є дослідження потреби роботодавців України у фахівцях за ступенями освіти як одного із аспектів підвищення ефективності системи вищої освіти в цілому.

Виклад основного матеріалу. Науковці і дослідники США [1] протягом ХХ-го століття вивели формулу потреби (для економіки США) у фахівцях з вищою освітою:

$$\text{ПФ}_{\text{США}} = 1_{(M)} + 2_{(B)} + 7_{(MC+KP)} = 3_{(M+B)} + 7_{(MC+KP)}. \quad (1)$$

А саме, на 10 фахівців з вищою освітою США (у (1) позначено $\text{ПФ}_{\text{США}}$) потрібно 1-го зі ступенем магістра (М), 2-х зі ступенем бакалавра (Б) та 7-ро випускників коледжів зі ступенями молодшого спеціаліста (МС) та кваліфікованого робітника (КР).

Подібне співвідношення потреби у фахівцях за відповідними рівнями освіти було озвучено «2008 року на нараді держав – учасниць Копенгагенського процесу у Франції, що 2020 року сфера зайнятості Європи матиме потребу в кадрах з університетською освітою на 31%, із середнім професійним рівнем – на 50%, з низькою кваліфікацією – 19%» [2]. Дані співвідношення приведено до виду, подібного до формули (1) [5]:

$$\text{ПФ}_{\text{Європа}} = 3,8_{(M+B)} + 6,2_{(MC+KP)} + 2,3_{(ПЗСО)}, \quad (2)$$

де прийнято, що ПЗСО - рівень профільної загальної середньої освіти відповідає фахівцям із низькою кваліфікацією (19% [2]).

Видно, що співвідношення потреби Європи у фахівцях - $\text{ПФ}_{\text{Європа}}$ (2) ілюструють близькість до потреби у фахівцях з вищою освітою у США (1).

Дослідимо потребу роботодавців України у фахівцях за ступенями освіти. Для цього за методикою [5] використано дані Державної служби статистики України [4] і визначено потреби підприємств у працівниках за професійними групами [3] (табл. 1): № 1 – «законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)»; № 2 – «професіонали»; № 3 – «фахівці»; № 4 – «технічні службовці»; № 5 – «працівники сфери торгівлі та послуг»; № 6 – «кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства»; № 7 – «кваліфіковані робітники з інструментом»; № 8 – «робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин»; № 9 – «найпростіші професії».

Наступним етапом, за методикою [5], переведено чисельності потреб підприємств у працівниках за професійними групами у чисельності потреб за ступенями освіти і порівняно із числом випускників відповідних закладів освіти (зведено у табл. 2).

Визначено навантаження (Н) чисельності випускників (В) відповідних закладів освіти на одиницю потреби (П) фахівців з відповідними ступенями освіти: $H=V/P$ (табл.

2). Високі значення показників Н (понад $N=2$, що прийнято на рівні коефіцієнту запасу від можливих втрат, невідповідності спеціальностей) знижують ефективність фінансових витрат на підготовку фахівців за відповідними ступенями освіти.

Таблиця 1 – Потреба у фахівцях за професійними групами

Роки	Всього (тис. вакансій), [4]	У тому числі за професійними групами (тис. вакансій), [5]								
		№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9
2015	56,2	3,6	6,3	5,2	1,8	7,4	2,3	8,6	13,9	7,1
2016	60,4	3,7	6,2	5,7	2,5	8,0	2,2	11,2	12,8	8,1
2017	79,5	4,7	7,7	6,3	3,3	11,0	2,7	15,9	17,9	10,0
2018	104,8	4,9	8,8	8,9	3,8	13,7	3,1	22,7	25,3	13,6

Таблиця 2 – Навантаження чисельності випускників на одиницю потреби фахівців

Роки	Магістри + Бакалаври (М+Б)			Молодші спеціалісти (МС)			Кваліфіковані робітники (КР)		
	Потреба (П _(М+Б)), тис. осіб [5]	Випуск (В _(М+Б)), тис. осіб [4]	$N_{(М+Б)} = \frac{V_{(М+Б)}}{P_{(М+Б)}}$	Потреба (П _(МС)), тис. осіб [5]	Випуск (В _(МС)), тис. осіб [4]	$N_{(МС)} = \frac{V_{(МС)}}{P_{(МС)}}$	Потреба (П _(КР)), тис. осіб [5]	Випуск (В _(КР)), тис. осіб [4]	$N_{(КР)} = \frac{V_{(КР)}}{P_{(КР)}}$
2015	11,4	374,0	32,8	7,1	73,4	10,3	18,4	165,0	8,9
2016	11,6	318,7	27,5	7,8	68,0	8,7	19,6	152,8	7,7
2017	14,2	359,9	25,3	9,8	61,2	6,2	27,3	141,3	5,2
2018	16,5	360,0	21,8	13,2	60,0	4,5	37,6	140,0	3,7

За аналогією побудови формул (1, 2), даними таблиць 1, 2, побудовано 1-у формулу як потребу роботодавців у фахівцях за ступенями освіти в Україні (обчислено як середнє значення за 2013-2018 роки [5]):

$$PF_{\text{Україна}(1)} = 2,3_{(М)} + 0,7_{(Б)} + 1,9_{(МС)} + 5,1_{(КР)} + 5,3_{(ПЗСО)} = 3_{(М+Б)} + 7_{(МС+КР)} + 5,3_{(ПЗСО)}. \quad (3)$$

Співвідношення потреби у фахівцях з вищою освітою - $PF_{\text{Україна}(1)}$ у (3) виразом - $(3_{(М+Б)} + 7_{(МС+КР)})$ копіює потребу у фахівцях - $PF_{\text{США}}(1)$ і є близькою до $PF_{\text{Європа}}(2)$.

Також побудовано формули співвідношення чисельності випускників відповідних навчальних закладів (ступенів освіти) України у 2017 році [13], які навчалися за видатки:

- державного бюджету – 2-а формула:

$$PF_{\text{Україна}(2)} = 4,75_{(М+Б)} + 1,32_{(МС)} + 3,93_{(КР)} = 4,75_{(М+Б)} + 5,25_{(МС+КР)}; \quad (4)$$

- фізичних (юридичних) осіб – 3-я формула:

$$PF_{\text{Україна}(3)} = 9,05_{(М+Б)} + 0,74_{(МС)} + 0,21_{(КР)} = 9,05_{(М+Б)} + 0,95_{(МС+КР)}. \quad (5)$$

Висновок. Різницю між числовими значеннями 2-ї і 1-ї формул ((4), (3)) та 3-ї і 1-ї формул ((5), (3)) відповідних ступенів освіти можна прийняти як критерії оцінки ефективності вищої освіти. Чим менші такі значення – тим вищою є ефективність.

Література

1. Gray K., Herr E. Other Ways to Win: Creating Alternatives for High School Graduates. Third Edition. Thousand Oaks: Corwin Press., Inc. A Sage Publications Company, 2006. -272 p.
2. Домінський О. Коледжі треба зберегти в системі вищої школи // Урядовий кур'єр. 18.03.2015 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/koledzhi-treba-zberegiti-v-sistemi-vishoyi-shkoli/>
3. Класифікатор професій ДК 003:2010 URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm
4. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Зеленський К. В. Потреба роботодавців у фахівцях за рівнями освіти. Ефективна економіка. 2018. Вип. 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/54.pdf